

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA METODIK TA'MINOTNI BOSHQARISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR

Qo'chqorov Jur'at Jalilovich

Buxoro davlat texnika universiteti
o'quv-metodik ta'minot bo'limi boshlig'i

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida metodik ta'minotni boshqarish jarayonida uchrayotgan mavjud muammolar ilmiy-nazariy va tashkiliy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Unda metodik ta'minotning ta'lim sifati, o'quv jarayoni samaradorligi, professor-o'qituvchilarning metodik kompetentligi hamda talabalarning akademik natijadorligi bilan uzviy bog'liqligi asoslab berilgan. Shuningdek, metodik ta'minotni boshqarishda strategik rejalashtirishning yetarli emasligi, o'quv-uslubiy hujjatlarning mazmunan takomillashtirishga muhtojligi, raqamli resurslardan foydalanish darajasining pastligi, ichki metodik monitoring va sifat baholash mezonlarining to'liq shakllanmaganligi kabi muammolar ochib berilgan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, metodik ta'minot, o'quv jarayoni, boshqaruv, ta'lim sifati, metodik kompetentlik, strategik rejalashtirish, raqamli resurslar, pedagogik monitoring, sifat menejmenti.

СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ В УПРАВЛЕНИИ МЕТОДИЧЕСКИМ ОБЕСПЕЧЕНИЕМ В ВЫСШИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

Кучкоров Журат Жалилович

начальник отдела учебно-методического обеспечения
Бухарского государственного технического университета

Аннотация. В данной статье с научно-теоретической и организационно-педагогической точек зрения проанализированы существующие проблемы,

возникающие в процессе управления методическим обеспечением в высших образовательных учреждениях. Обоснована неразрывная связь методического обеспечения с качеством образования, эффективностью учебного процесса, методической компетентностью профессорско-преподавательского состава, а также академической результативностью студентов. Кроме того, раскрыты такие проблемы, как недостаточность стратегического планирования в управлении методическим обеспечением, необходимость содержательного совершенствования учебно-методической документации, низкий уровень использования цифровых ресурсов, а также неполная сформированность внутреннего методического мониторинга и критериев оценки качества.

Ключевые слова: высшее образование, методическое обеспечение, учебный процесс, управление, качество образования, методическая компетентность, стратегическое планирование, цифровые ресурсы, педагогический мониторинг, менеджмент качества.

EXISTING PROBLEMS IN THE MANAGEMENT OF METHODOLOGICAL SUPPORT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Kochkorov Jur'at Jalilovich

Head of the Educational and Methodological Support Department

Bukhara State Technical University

Abstract. This article analyzes the existing problems encountered in the management of methodological support in higher education institutions from scientific-theoretical and organizational-pedagogical perspectives. The study substantiates the close relationship between methodological support and the quality of education, the effectiveness of the educational process, the methodological competence of the teaching staff, and students' academic performance. In addition, the article reveals such issues as insufficient strategic planning in the management of methodological support, the need for substantive improvement of educational and methodological documentation, the low level of digital

resource utilization, and the incomplete formation of internal methodological monitoring and quality assessment criteria.

Keywords: higher education, methodological support, educational process, management, quality of education, methodological competence, strategic planning, digital resources, pedagogical monitoring, quality management.

Kirish. Oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash, o'quv jarayonini zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalar asosida tashkil etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda metodik ta'minot oliy ta'lim muassasasining pedagogik faoliyatini mazmunan boyituvchi, o'quv jarayonining samaradorligini oshiruvchi hamda ta'lim natijalarini kafolatlovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Metodik ta'minot fan dasturlari, sillabuslar, o'quv-uslubiy majmualar, ma'ruza matnlari, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari ishlanmalari, mustaqil ta'lim topshiriqlari, baholash mezonlari, elektron resurslar va pedagogik monitoring vositalarining yaxlit tizimidir. Shu bois uni boshqarish faqat hujjatlarni rasmiylashtirish yoki nazorat qilish bilan cheklanmasligi, balki ta'lim sifati, akademik natijadorlik, metodik innovatsiyalar va strategik rivojlanish maqsadlari bilan uyg'unlashtirilishi zarur.

Bugungi oliy ta'lim amaliyotida metodik ta'minotni boshqarish borasida muayyan ijobiy tajribalar mavjud bo'lsa-da, mazkur yo'nalishda tizimli yechimni talab etadigan qator muammolar saqlanib qolmoqda. Ayrim hollarda metodik ta'minot mazmuni o'quv jarayonining real ehtiyojlari bilan to'liq mos kelmaydi, o'quv-uslubiy materiallar yangilanishi sust kechadi, baholash mezonlari va monitoring vositalari yetarli darajada aniqlashtirilmagan bo'ladi. Bu esa ta'lim sifatini boshqarish jarayonida metodik ta'minotning ta'sirchanligini pasaytiradi.

Mavzuning dolzarbligi. Metodik ta'minotni boshqarishdagi muammolarni ilmiy jihatdan o'rganish quyidagi omillar bilan belgilanadi.

Birinchi, oliy ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning keng joriy etilishi fan dasturlari va o'quv-uslubiy materiallarning mazmunini qayta ko'rib chiqishni talab

etmoqda. Metodik ta'minot talabalarda faqat nazariy bilimlarni emas, balki kasbiy, amaliy, kommunikativ, analitik va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qilishi lozim.

Ikkinchidan, raqamli transformatsiya sharoitida o'quv jarayonining metodik ta'minoti elektron ta'lim resurslari, LMS platformalari, onlayn baholash vositalari, raqamli kontentlar va learning analytics imkoniyatlari bilan boyitilishi zarur.

Uchinchidan, ta'lim sifatini ta'minlashda ichki monitoring, metodik audit, akademik natijadorlik tahlili va qayta aloqa mexanizmlarining ahamiyati ortmoqda.

To'rtinchidan, professor-o'qituvchilarning metodik kompetentligini rivojlantirish oliy ta'limda sifatli metodik ta'minotni yaratishning asosiy sharti sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida metodik ta'minotni boshqarishdagi mavjud muammolarni aniqlash, ularning sabablarini tahlil qilish va bartaraf etish yo'llarini ilmiy asoslash dolzarb masala hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi oliy ta'lim muassasalarida metodik ta'minotni boshqarish jarayonida mavjud muammolarni aniqlash, ularning pedagogik, tashkiliy va boshqaruv omillarini tahlil qilish hamda takomillashtirish yo'nalishlarini asoslashdan iborat.

Maqola doirasida quyidagi vazifalar belgilandi:

1. metodik ta'minotning oliy ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyatini yoritish;
2. metodik ta'minotni boshqarishdagi asosiy muammolarni tizimlashtirish;
3. muammolarning kelib chiqish sabablarini pedagogik va boshqaruv nuqtayi nazaridan tahlil qilish;
4. metodik ta'minotni boshqarish samaradorligini oshirish yo'nalishlarini aniqlash;
5. mavjud muammolarni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda tizimli, kompetensiyaviy, faoliyatga yo'naltirilgan, strategik-boshqaruv va sifatga yo'naltirilgan yondashuvlardan foydalanildi. Ushbu yondashuvlar metodik ta'minotni alohida o'quv-uslubiy hujjatlar majmui sifatida

emas, balki oliy ta'lim muassasasining umumiy ta'lim sifati, akademik boshqaruv va innovatsion rivojlanish tizimi bilan bog'liq holda tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, modellashtirish, pedagogik kuzatish, muammoli tahlil va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanildi.

Metodik ta'minot oliy ta'lim muassasasida o'quv jarayonini ilmiy, didaktik, tashkiliy va texnologik jihatdan ta'minlovchi muhim pedagogik tizimdir. U ta'lim dasturlarining mazmuni, fanlar bo'yicha o'quv-uslubiy materiallar, baholash vositalari, mustaqil ta'lim topshiriqlari, elektron resurslar va metodik ko'rsatmalarning o'zaro uyg'unligidan iborat.

1-jadval

Metodik ta'minotning vazifalari

Vazifalar	Mazmuni
Maqsadni aniqlashtirish	Ta'lim maqsadlari va o'quv natijalarini belgilaydi
Mazmunni tizimlashtirish	Fan dasturlari, mavzular va o'quv materiallarini uyg'unlashtiradi
O'qitish jarayonini yo'naltirish	Metod, shakl va vositalarni tanlashga yordam beradi
Baholashni mezonlashtirish	Talabalar bilimini adolatli va shaffof baholashga xizmat qiladi
Mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash	Talabalarning mustaqil izlanish faoliyatini tashkil etadi
Sifatni ta'minlash	O'quv jarayoni natijadorligini nazorat qilish imkonini beradi

Shu jihatdan metodik ta'minotni boshqarish oliy ta'lim muassasasidagi o'quv jarayoni sifatini boshqarishning asosiy tarkibiy qismlaridan biridir.

1. Metodik ta'minotni strategik rejalashtirishning yetarli emasligi. Ayrim oliy ta'lim muassasalarida metodik ta'minotni boshqarish ko'proq joriy o'quv yili ehtiyojlari yoki rasmiy hujjatlarni tayyorlash bilan chegaralanadi. Natijada metodik ta'minot oliy ta'lim

muassasasining uzoq muddatli rivojlanish strategiyasi, ta'lim sifatini oshirish dasturlari va akademik natijadorlik ko'rsatkichlari bilan yetarli darajada bog'lanmaydi.

2-jadval

Strategik rejalashtirishdagi muammolar va oqibatlari

Muammo ko'rinishi	Salbiy oqibat
Metodik ishlarning qisqa muddatli rejalarga asoslanishi	Uzoq muddatli metodik rivojlanish sustlashadi
Strategik maqsadlar bilan bog'liqlikning pastligi	Metodik ta'minot ta'lim sifati ko'rsatkichlariga kuchli ta'sir ko'rsatmaydi
Kafedralar faoliyatida yondashuvlarning turlicha bo'lishi	Metodik ta'minotda yagona standart va tizimlilik buziladi
Resurslarni rejalashtirishning yetarli emasligi	Elektron resurslar va metodik materiallar sifati pasayadi

Demak, metodik ta'minotni boshqarish strategik rejalashtirish, aniq indikatorlar va natijaga yo'naltirilgan boshqaruv asosida tashkil etilishi lozim.

2. O'quv-uslubiy hujjatlarning mazmunan takomillashtirishga muhtojligi. Metodik ta'minotning asosiy qismi o'quv-uslubiy hujjatlar bilan bog'liq. Biroq amaliyotda ayrim fan dasturlari, sillabuslar, ma'ruza matnlari va amaliy mashg'ulot ishlanmalari zamonaviy talablar darajasida yangilanmagan bo'lishi mumkin. Ba'zi hollarda ular shaklan mavjud bo'lsa-da, mazmunan talabalarda zarur kompetensiyalarni shakllantirishga yetarlicha xizmat qilmaydi.

3-jadval

O'quv-uslubiy hujjatlarning mazmunan takomillashtirish zarurati

Muammo	Tavsif
Sillabuslarning formal tuzilishi	Maqsad, natija, baholash va topshiriqlar o'rtasidagi bog'liqlik sust bo'ladi
Fan dasturlarining eskirishi	Mehnat bozori talablari va zamonaviy ilmiy yutuqlar yetarli aks etmaydi

Mustaqil ta'lim topshiriqlarining bir xilligi	Talabaning izlanish, tahlil va ijodiy fikrlash faoliyati yetarli rivojlanmaydi
Amaliy mashg'ulotlarning nazariylashib ketishi	Kasbiy-amaliy kompetensiyalar shakllanishi sustlashadi
Baholash mezonlarining umumiyligi	Talaba natijalarini adolatli va aniq baholash qiyinlashadi

Metodik hujjatlar mazmuni ta'lim yo'nalishi xususiyatlari, kasbiy kompetensiyalar, fanlararo integratsiya va amaliy faoliyat talablariga mos ravishda takomillashtirilishi zarur.

3. Metodik ta'minot sifatini baholash mezonlarining yetarli ishlab chiqilmagani. Metodik ta'minotni samarali boshqarish uchun uning sifatini aniqlovchi mezonlar zarur. Biroq ayrim hollarda metodik materiallar sifatini baholashda umumiy yondashuv ustun bo'lib, aniq indikatorlar tizimi yetarli qo'llanilmaydi. Metodik ta'minot sifatini baholashda quyidagi mezonlar yetarlicha e'tiborga olinishi lozim.

4-jadval

Metodik ta'minot sifatini baholash mezonlari

Baholash mezoni	Mazmuni
Maqsadga muvofiqlik	Materiallarning ta'lim maqsadlari va kompetensiyalarga mosligi
Ilmiylik	Mazmunning zamonaviy ilmiy qarashlarga asoslanganligi
Amaliy yo'naltirilganlik	O'quv materiallarining kasbiy faoliyat bilan bog'liqligi
Raqamli moslashuvchanlik	Elektron resurslar va LMS bilan integratsiyalashganligi
Baholash shaffofligi	Mezon va indikatorlarning aniq belgilanganligi
Natijadorlik	Talabalarning akademik ko'rsatkichlariga ta'siri

Bunday mezonlarning yetarli ishlatilmasligi metodik ta'minotni baholashda subyektivlikni kuchaytiradi va uni takomillashtirish bo'yicha aniq xulosalar chiqarishni qiyinlashtiradi.

4. Raqamli metodik resurslardan foydalanish darajasining pastligi. Raqamli transformatsiya sharoitida metodik ta'minot elektron ta'lim resurslari, raqamli platformalar, onlayn baholash tizimlari, interaktiv topshiriqlar, videodarslar va virtual laboratoriyalar bilan boyitilishi zarur. Biroq amaliyotda metodik ta'minotning raqamli komponenti har doim ham yetarli darajada rivojlanmagan.

5-jadval

Raqamli metodik resurslardan foydalanish darajasi

Muammo	Oqibat
Elektron resurslarning yetarli emasligi	Talabalarning mustaqil ta'lim imkoniyatlari cheklanadi
LMS platformalaridan sust foydalanish	O'quv faoliyati monitoringi to'liq amalga oshmaydi
Videodars va interaktiv kontentlarning kamligi	O'quv materiallarini o'zlashtirish samaradorligi pasayadi
Raqamli baholash vositalarining yetarli emasligi	Baholash jarayoni tezkor va shaffof bo'lmaydi
Professor-o'qituvchilarning raqamli ko'nikmalari turlicha	Metodik resurslar sifati bir xil darajada bo'lmaydi

Raqamli resurslarni metodik ta'minotga tizimli integratsiya qilish o'quv jarayonining moslashuvchanligi va natijadorligini oshiradi.

5. Professor-o'qituvchilarning metodik kompetentligidagi tafovutlar. Metodik ta'minot sifati professor-o'qituvchilarning metodik kompetentligiga bevosita bog'liq. Ayrim pedagoglar zamonaviy o'qitish texnologiyalari, kompetensiyaviy yondashuv, raqamli pedagogika, interfaol metodlar va mezonga asoslangan baholash bo'yicha yetarli tayyorgarlikka ega bo'lmasligi mumkin.

6-jadval

Metodik kompetentlikdagi tafovutlar

Muammo	Ta'siri
An'anaviy o'qitish usullariga haddan tashqari tayanish	Talabalarning faol va mustaqil o'quv faoliyati sustlashadi
Kompetensiyaviy yondashuvni to'liq tushunmaslik	Ta'lim natijalari aniq shakllantirilmaydi
Baholash rubrikalarini ishlab chiqish tajribasining kamligi	Baholashda subyektivlik kuchayadi
Raqamli platformalardan foydalanish ko'nikmasining pastligi	Elektron ta'lim imkoniyatlari cheklanadi
Metodik yangiliklarga ehtiyotkor munosabat	Innovatsion ta'lim texnologiyalari sekin joriy etiladi

Shu sababli metodik kompetentlikni oshirish oliy ta'lim muassasasining strategik rivojlanish vazifalaridan biri bo'lishi kerak.

6. Ichki metodik monitoring va audit tizimining sustligi. Metodik ta'minotni boshqarishda monitoring va audit muhim ahamiyatga ega. Ular metodik materiallarning holatini, sifati, yangilanish darajasi va ta'lim natijalariga ta'sirini aniqlash imkonini beradi. Biroq ayrim hollarda ichki metodik monitoring ko'proq hujjatlar mavjudligini tekshirish bilan cheklanib qoladi. Monitoring va audit tizimi shakliy emas, balki tahliliy va takomillashtiruvchi xarakterga ega bo'lishi zarur.

7. Metodik ta'minot va mehnat bozori talablari o'rtasidagi bog'liqlikning yetarli emasligi. Oliy ta'limning asosiy vazifalaridan biri mehnat bozori ehtiyojlariga mos, kasbiy kompetensiyalarga ega mutaxassislarni tayyorlashdir. Biroq ayrim hollarda metodik ta'minot mazmuni ish beruvchilar talablari, ishlab chiqarish amaliyoti, zamonaviy kasbiy standartlar va real amaliy muammolar bilan yetarlicha bog'lanmaydi.

Bunday holatda ta'lim jarayonida nazariy bilimlar ustun bo'lib, talabalarning kasbiy-amaliy tayyorgarligi yetarli darajada shakllanmasligi mumkin. Shu bois metodik ta'minot

mazmuniga keyslar, loyiha topshiriqlari, ishlab chiqarish vaziyatlari, amaliy muammolar, kasbiy standartlar va ish beruvchilar tavsiyalari integratsiya qilinishi zarur.

Muhokama. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida metodik ta'minotni boshqarishdagi muammolar alohida-alohida emas, balki o'zaro bog'liq tizimli xarakterga ega. Masalan, strategik rejalashtirishning sustligi metodik materiallarning mazmunan yangilanmasligiga, baholash mezonlarining umumiyligi esa ta'lim natijalarini aniq o'lchashdagi qiyinchiliklarga olib keladi. Xuddi shuningdek, raqamli resurslarning yetarli emasligi mustaqil ta'lim samaradorligini pasaytiradi, professor-o'qituvchilarning metodik kompetentligidagi tafovut esa ta'lim jarayoni sifatining barqarorligini ta'minlashga to'sqinlik qiladi.

Metodik ta'minotni samarali boshqarish uchun oliy ta'lim muassasasida yagona metodik siyosat, aniq sifat mezonlari, raqamli monitoring tizimi va tahliliy qayta aloqa mexanizmlari shakllantirilishi zarur. Bunda kafedra, fakultet, o'quv-uslubiy boshqarma, sifat nazorati bo'limi va professor-o'qituvchilar o'rtasida uzviy hamkorlik yo'lga qo'yilishi muhimdir.

Metodik ta'minotni boshqarishdagi muammolarni bartaraf etish faqat tashkiliy nazoratni kuchaytirish orqali emas, balki pedagogik mazmuni yangilash, metodik madaniyatni rivojlantirish, raqamli resurslarni takomillashtirish va ta'lim natijalariga asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish orqali amalga oshirilishi lozim.

Xulosa. Oliy ta'lim muassasalarida metodik ta'minotni boshqarish ta'lim sifatini oshirish, o'quv jarayoni samaradorligini ta'minlash va talabalarning akademik natijadorligini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mavjud muammolar asosan metodik ta'minotni strategik rejalashtirishning yetarli emasligi, o'quv-uslubiy hujjatlarning formal xarakteri, sifat mezonlarining aniq ishlab chiqilmagani, raqamli resurslardan foydalanishning pastligi, professor-o'qituvchilarning metodik kompetentligidagi tafovutlar va ichki metodik monitoring tizimining sustligi bilan bog'liq.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun metodik ta'minotni oliy ta'lim muassasasining strategik rivojlanish maqsadlari bilan uyg'unlashtirish, o'quv-uslubiy

hujjatlarni kompetensiyaviy yondashuv asosida yangilash, raqamli ta'lim resurslarini kengaytirish, professor-o'qituvchilarning metodik kompetentligini oshirish, ichki metodik audit va sifat monitoringini tizimli yo'lga qo'yish zarur.

Shunday qilib, metodik ta'minotni boshqarishdagi mavjud muammolarni ilmiy asosda tahlil qilish va ularni bartaraf etish mexanizmlarini ishlab chiqish oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2019.
3. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2006. 200 b.
4. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari. – Toshkent: Fan, 2007. 315 b.
5. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006. 260 b.
6. Sayidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003. 172 b.
7. Qodirov B.R. Ta'lim tizimida sifat menejmenti asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014. 156 b.
8. Sallis E. Total Quality Management in Education. – London: Kogan Page, 2002. – 176 p.
9. Biggs J., Tang C. Teaching for Quality Learning at University. – Maidenhead: Open University Press, 2011. – 389 p.
10. Harvey L., Green D. Defining Quality // Assessment & Evaluation in Higher Education. – 1993. — Vol. 18, No. 1. – P. 9–34.
11. Kaplan R.S., Norton D.P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. – Boston: Harvard Business School Press, 1996. – 322 p.